

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/121168>

Please be advised that this information was generated on 2017-12-06 and may be subject to change.

Jan van Naaldwijk kreeg in 1517 de pas verschenen *Divisiekronek* in handen, het belangrijkste historiografische werk uit Holland in die jaren. Jan van Naaldwijk had iets meer dan twee jaar daarvoor, in 1514, een kroniek voltooid waarin de geschiedenis van Holland uitvoerig beschreven was, uitgaande van de kroniek van Beke, en voor de gebeurtenissen vanaf 1424 gebruikmakend van de *Alderexcellentse cronike van Brabant*. De publicatie van de *Divisiekronek* kan Van Naaldwijk verontrust hebben, omdat deze heel wat informatie bevatte die goed van pas zou zijn gekomen in zijn eigen kroniek uit 1514: daarin blijkt namelijk dat hij niet de hand had kunnen leggen op fel begeerde bronnen uit de kringen rond Erasmus. De kroniek uit 1514 kennen we nu als de Eerste kroniek van Jan van Naaldwijk. Kort na het verschijnen van de *Divisiekronek* begon hij van voren af aan met de geschiedenis van Holland: de Tweede kroniek van Jan van Naaldwijk.

Sjoerd Levelt bestudeert in *Jan van Naaldwijk's chronicles of Holland*.

Continuity and transformation in the historical tradition of Holland during the early sixteenth century deze kronieken uitvoerig en plaatst ze in de historiografische traditie; een bijgevoegde cd bevat de integrale tekst van beide kronieken. Ze blijken een uitstekende casus om te laten zien hoe geschiedschrijving een voortdurende positiebepaling en verstandhouding is met de geschiedenis en met de traditie van de historiografie. Levelt beweegt zich daarbij op het lastige grensvlak van historiografie en tekstcultuur. Zijn studie maakt duidelijk dat kronieken niet alleen bestudeerd moeten worden vanuit het perspectief van historici, die op zoek zijn naar de wijze waarop de beeldvorming over het verleden in de loop der eeuwen vorm heeft gekregen, maar evenzeer vanuit een meer tekstgeoriënteerde optiek: de kroniek als 'genre' waarbinnen de variabiliteit en instabiliteit van teksten manifest is en waarbij auteurschap binnen heel andere categorieën verklaard moet worden dan in de moderne tijd. Als ik al wat aanmerkingen op deze studie zou willen maken, dan liggen ze op dit vlak. Levelt vraagt zich soms te weinig af wat nu precies op tekstueel niveau gebeurt: welke versies van de gebruikte teksten raad-

pleegde hij? En hoe ziet de genese van de Tweede kroniek, gedacht vanuit de Eerste kroniek, er op microniveau uit? Het zijn geringe kanttekeningen bij een voortreffelijk boek.

Levelt geeft een gedegen overzicht van de plaats die de kronieken van Jan van Naaldwijk in de historiografie van de middeleeuwen hebben gespeeld, of beter gezegd: niet hebben gespeeld. Ze hadden weinig nieuws te bieden dat niet al uit andere bronnen bekend was, aldus het heersende oordeel. S. Muller Fz. schreef in 1888 dat een

reis naar Londen, waar de kronieken zich bevinden, de moeite niet loonde: 'onze schrijver verdient niet, dat men veel moeite om hem doet. [...] Ik kan niemand aanraden daar- voor de reis te doen.' (p. 18). De middeleeuwse historiografie in de volkstaal staat tegenwoordig veel meer in de belangstelling en historici en letterkundigen zijn er van doordrongen dat deze bronnen ertoe doen omdat ze zicht bieden op de manier waarop geschiedschrijving plaatsvond, op de rol van auteurs, hun eventuele

opdrachtgevers en op de lezers. De studie van Levelt vormt een uitstekende illustratie van de mogelijkheden die deze bronnen bieden, en een overtuigend pleidooi om de reis naar Londen toch te maken.

Het eerste hoofdstuk beschrijft de Hollandse geschiedschrijving van Beke tot de *Fasciculus temporum*. Levelt toont hoe geschiedschrijving bij uitstek het resultaat is van eigentijdse preoccupaties, en hoe Jan van Naaldwijk binnen die kaders zijn eigen verhaal maakt. In het tweede hoofdstuk staat de Eerste kroniek van Jan van Naaldwijk centraal. Levelt bespreekt het handschrift en gaat in op de openingsminiatur waarmee Van Naaldwijk zichzelf uitdrukkelijk als compiler presenteert (en dus meer doet dan het hervertellen van Beke). In het vervolg laat Levelt uitvoerig zien hoe dit uit de tekst blijkt. In de proloog benadrukt Van Naaldwijk zijn taakopvatting: 'ic [...] heb dese historie, jeste ende cronijck ghenomen vergadert ende ghetranslateert ende overgheset uut den walschen ende latijnen in duijtsche uut voel boecken ende autoren.'

Opvallend is dat hij echter nauwelijks een motivatie geeft voor het samenstellen van deze kroniek. Evenmin

Nieuwe Tijd

Een intelligente toepassing van theorie in de concrete historische werkelijkheid

Sjoerd Levelt, Jan van Naaldwijk's chronicles of Holland. Continuity and transformation in the historical tradition of Holland during the early sixteenth century (Verloren; Hilversum 2011) 280 p., ill., €35,- ISBN 9789087042219

refereert hij concreet aan een beoogd publiek. Wel zegt hij te betreuren dat hij niet kon beschikken over alle (humanistische) bronnen die hij wenste. Die bronnen die hij wel gebruikt, somt hij op in een bronnenlijst, die laat zien dat de Eerste kroniek meer is dan een herneming van Beke. Zijn kroniek is een doorgaande herschrijving en herformulering, waarbij ook de visie op de geschiedenis herzien wordt. Van Naaldwijk is een historiograaf die zich laat leiden door de humanistische geschiedschrijving, ook al is hij zelf geen geschoolde geleerde, zo laat Levelt zien.

Hoofdstuk drie begint met een uitvoerige behandeling van de *Divisiechroniek*. Deze kroniek bezorgde Van Naaldwijk het materiaal waar hij tijdens het schrijven van zijn eerste kroniek naar op zoek was en zette hem aan op nieuw te beginnen. Maar waarom schreef Van Naaldwijk zijn kronieken? Levelt constateert dat de kroniek veel persoonlijke gegevens bevat die maken dat deze soms overkomt als 'an autobiographically inspired document' (p. 137), op te vatten als een 'memorial to his ancestry' (p. 197). Daarnaast bood het schrijven de chroniqueur tijdverdrijf. Historiografen hebben zelden maar één strategie gehad die hen dreef. Het is dus niet vreemd dat Levelt op verschillende motivaties wijst.

In het laatste hoofdstuk raakt Van Naaldwijk vrijwel buiten beeld. Het gaat over de historiografie in de jaren nadat hij de pen neerlegde. Geschiedschrijvers, uitgezonderd Van Meteren, kenden de kronieken niet, en konden het ook heel goed zonder dit werk stellen. Levelt laat ondertussen mooi zien hoe middeleeuwse kronieken wel degelijk een rol bleven spelen in de historiografie van de jonge Republiek. De verhalen bleven bruikbaar, 'although

not without some massaging of the facts' (p. 225).

Levelt geeft overzicht in de complexe Hollandse historiografie van de late middeleeuwen en de vroegmoderne tijd. Zorgvuldig als filoloog en met de visie van een historicus, toont hij dat geschiedschrijving een voortdurend proces van herneming, bewerking, herformulering en toe-eigening is. De scepticus zou zeggen dat daarmee weinig nieuws onder de zon is: het concept van de *réécriture* kennen we immers al lang en dat historische belangstelling vooral veel zegt over de tijd waarin de geschiedschrijver leeft staat niet ter discussie. Maar wat Levelt overtuigend laat zien, is dat de essentie van de geesteswetenschappen niet alleen bestaat uit concepten en theorieën, maar vooral draait om de intelligente toepassing in de concrete historische werkelijkheid. Die roept namelijk altijd weer vragen op en stelt zodoende de theorieën ter discussie.

De casus van Jan van Naaldwijk maakt duidelijk dat de toegewijde, maar buiten de hoofdlijn van de geschiedschrijving staande auteur misschien beter duidelijk maakt hoe historiografie werkt dan de centrale spelers in dat verhaal. De twee kronieken tonen 'Jan van Naaldwijk as an early sixteenth-century consumer of historical texts' (p. 222). Wat Levelt vooral wil is 'providing new insights into the continuities and transitions that characterized the historical tradition of Holland from the late middle ages well into the early modern periode.' Jan van Naaldwijks kronieken zijn daarbij een voorbeeldig middel.

Johan Oosterman

Radboud Universiteit Nijmegen